

κόμη τὸ πλεονέχτημα, ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν *ὀμιλούμενη γλῶσσα*, αὐτὴ μὲ τὴν ὁποία τὰ παιδιά ἐμαθάν ἀπὸ μικρὰ νὰ μιλοῦν.

7. *Οἱ ἄγνωστες λέξεις* ποὺ εἰσάγονται στὰ ἀναγνωστικὰ κείμενα ποὺ προορίζονται γιὰ τοὺς μαθητές, διαπιστώθηκε πῶς πρέπει νὰ εἶναι ἐνσωματωμένες σὲ ζωηρὲς κατανοητὲς προτάσεις καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνονται συχνά.

8) *Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τοῦ λεξιλογίου τῶν ἀναγνωστικῶν* τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου διαπιστώθηκε, ὅτι τοῦτο ἀπομακρύνεται αἰσθητὰ ἀπὸ τὸ λεξιλόγιον τῶν μαθητῶν καί, κατὰ συνέπεια, τὰ ἀναγνωστικὰ κείμενα παρουσιάζουν δυσκολίες, τόσο στὴν ἀπόχτηση τῆς ἀναγνωστικῆς ικανότητος, ὅσο καὶ στὴν ἀπόχτηση τοῦ περιεχομένου.

Θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναφέρωμε κι' ἄλλες παρατηρήσεις πάνω στὸ θέμα τοῦ λεξιλογίου τῶν μαθητῶν καὶ γενικὰ τοῦ ἀναγνωστικοῦ κειμένου ποὺ χρησιμοποιοῦν τὰ παιδιά μας στὸ βασικὸ σχολεῖο. Ἀπὸ αὐτές, ὅμως, ποὺ ἀναφέραμε καὶ μόνο, θγαίνει τὸ συμπέρασμα πῶς, ἡ *κατάρτιση ἐνὸς προγράμματος ἀπαιτεῖ ἐρευνητικὴ ἐργασία πάνω σὲ ὅλα τὰ θέματα τῆς ὕλης ποὺ διδάσκεται, γιὰ νὰ καθοριστῇ ὄχι μόνο τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιόν, ἀλλὰ καὶ ἡ μέθοδος διδασκαλίας.*

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τὰ θέματα τῶν *ἀναλυτικῶν προγραμμάτων* ποὺ ἐξετάσαμε, ἀποτελοῦν τὸ σοβαρότερο, ἴσως, πρόβλημα γιὰ μιὰ γενικὴ ἀναθεώρηση τῆς παιδείας μας, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ τὸ μόνο.

Ἐπιθυμοῦμε, πάντως, νὰ τονίσωμε ὅτι, *μιὰ ἀναθεώρηση τῶν προγραμμάτων εἶναι ἔργο δύσκολο καὶ ἀπαιτεῖ συγκέντρωση πολλῶν στοιχείων μὲ λεπτομερῆ ἐπεξεργασία αὐτῶν, πειραματικὲς ἐρευνες καὶ συνεργασία πολλῶν.*

Τὰ λίγα σημεία, ποὺ ἀπλῶς θίξαμε, ἀποκαλύπτουν ὅτι, στὴν κατάρτιση τῶν παλιῶν προγραμμάτων κυριαρχεῖ ἓνας ἐμπειρισμὸς ἀρκετὰ γενικός. Οἱ κοινωνικὲς ἀνάγκες καὶ οἱ ἐπιθυμίαι, ἐγγίζουσιν — λίγο πολὺ — τὰ προγράμματα διδασκαλίας ποὺ ἀναφέρονται σὲ παιδιά μέχρι 12 χρόνων περίπου. Σ' αὐτὴ τὴν περίοδο ἔπρεπε νὰ λάθωμε ὑπόψη, κατὰ κύριο λόγο, τὰ διαφέροντα καὶ τὶς ικανότητες τῶν μαθητῶν. Νὰ στηρίζωνται, τὰ προγράμματα, στὴ Γενετικὴ Ψυχολογία καὶ τὴν Πειραματικὴ Παιδαγωγική, γιὰτὶ αὐτὲς οἱ δυὸ ἐπιστῆμες τονίζουν στοὺς παιδαγωγούς, πῶς τὸ σπουδαιότερο πρόβλημα εἶναι ἐκεῖνο τοῦ παιδιοῦ.

Ὁ παιδαγωγὸς Dottrens στὸ βιβλίον ποὺ ἀναφέραμε ἤδη, γράφει: «Τὸ νὰ λάθωμε ὑπόψη μόνο τὶς κοινωνικὲς ἀπαιτήσεις ἢ τὶς σχολικὲς παραδόσεις, εἶναι σὰν νὰ ἀπομακρύνωμε αὐθαίρετα ὅλη τὴ συμβολὴ τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἀγωγῆς στὴ θελίωση τῶν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο παίρνομε μιὰ θέση ἀνυπεράσπιστη, στὴν ὁποία ἡ ἐπιχείρηση τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς εἶναι ὁ μόνος τομέας τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου κι' ὁ τομέας αὐτὸς δὲν κερδίζει ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ σκέψη καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐρευνα».

Σ' ὅλες τὶς χῶρες καὶ σ' ὄλους τοὺς οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς, τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ προϋπολογισμοῦ διατίθεται γιὰ τὴν ἴδρυση ἐργαστηρίων ἐρευνῶν. Ἡ σπουδαιότητα τῶν ἐργαστηρίων αὐτῶν στὴν

αύξηση τῆς παραγωγῆς, εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη καὶ θὰ ἔπρεπε στὴ χώρα μας νὰ δοθῆ ἰδιαίτερη σημασία καὶ πρὸ παντὸς σὲ ὅ,τι ἐνδιαφέρει τὴν παιδεία.

«Εἶναι ἀναμφίβολο - γράφει ὁ Dottrens ὅτι ἂν ἡ ἀπόδοση τῆς σχολικῆς ἐργασίας μεταφράζονταν σὲ χρῆμα ἢ προϊόντα, θὰ εἶχε ἐκτιμηθῆ ἀπὸ καιρὸ μὲ ἀκριβὸ καὶ βελτιωμένον τρόπο. Ἡ ἐξαιρετικὴ πρόοδος τῆς ἱατρικῆς, μᾶς ἀποδείχνει αὐτὸ πὸν ὀφείλουν στίς ἐργαστηριακὰς ἐρευνες ἢ δημόσια καὶ ἡ ἀτομικὴ ὑγεία».

Ἀνακεφαλαιώνοντας τὸ θέμα πὸν ἐξετάσαμε, θὰ μπορούσαμε νὰ καθαρίσωμε, ὡς ἐξῆς, μερικὰ μέτρα πὸν πρέπει νὰ πραγματοποιηθοῦν, γιὰ μιὰ ἀναθεώρηση καὶ ἀναμόρφωση τῶν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων στὴ χώρα μας:

1. Ἡ ἰδρυση κέντρου παιδαγωγικῶν καὶ ψυχολογικῶν ἐρευνῶν, (1) μὲ δυνατότητες νὰ ἀναλάβῃ τὴ συγκέντρωση ὅλων τῶν στοιχείων, πὸν χρειάζονται καὶ νὰ προχωρήσῃ συστηματικὰ σὲ ἐρευνες πάνω σ' ὅλα τὰ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα τῆς χώρας, ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση.

2. Στὸ ἔργο τῆς μεταρρύθμισης τῶν προγραμμάτων πρέπει νὰ κληθοῦν νὰ βοηθήσουν, οἱ διευθυντὲς σχολείων στοιχειώδους καὶ οἱ δασκάλοι, οἱ ἐπιθεωρητὲς καὶ διάφοροι σύλλογοι πὸν εἴτε ἀσχολοῦνται μὲ τὸ παιδί, εἴτε ἔχουν ἔργο κοινωνικοεπαγγελματικὸ καὶ γενικὰ ἔργο σχετικὸ μὲ τὴν πολιτεία, τὸ ἔθνος καὶ τὴν οἰκονομικὴ ὑπόστασή του.

3. Στὴν ἀρχὴ πρέπει νὰ συνταχθῆ ἓνα σχέδιο ἀπὸ μειχτὰ συμβούλια διοικητικῶν καὶ παιδαγωγικῶν προσώπων. Τὸ σχέδιο αὐτό, νὰ τεθῆ σὲ δοκιμαστικὴ ἐφαρμογὴ στὰ πειραματικὰ σχολεῖα τῆς χώρας καὶ σὲ μερικὰ πρότυπα.

4. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνάπαυσης, οἱ σχέσεις δασκάλου καὶ μαθητῶν, ἡ ἀνταπόκριση τῶν προγραμμάτων στίς ἀπαιτήσεις καὶ τίς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας, ἡ μὴ παραγνώριση τῆς δυνατότητας τῆς παιδικῆς ἀντίληψης, ἡ ὑποταγὴ τοῦ ἐγκυκλοπαιδισμοῦ τῶν γνώσεων στὴν ἀρχὴ τῆς ἐκλογῆς τῆς ὕλης (ἀκριβῶς γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν γνώσεων αὐτῶν πὸν ὅπωςδήποτε εἶναι ἀπαραίτητες καὶ ἔχει ὑποχρέωση τὸ σχολεῖο νὰ τίς προμηθεύῃ στὸ παιδί), ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ χρόνου τῆς πραγματικῆς ἐργασίας κ.ἄ., εἶναι ζητήματα πὸν δὲν πρέπει νὰ παραγνωριστοῦν κατὰ τὴ σύνταξη τῶν σχολικῶν προγραμμάτων.

Στὰ παραπάνω, πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ ὀρισμένα ἄλλα ζητήματα, ὅπως εἶναι τὰ εἰδικὰ προβλήματα τῆς πρώτης ἀνάγνωσης καὶ γραφῆς, παράταση τῆς σχολικότητος (χρόνια φοίτησης) καὶ ἡ δημιουργία ἐνὸς κύκλου προσανατολισμοῦ μεταξὺ πρώτου καὶ δευτέρου βαθμοῦ σχολείων.

1. Ἡ ἰδρυση τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου θὰ καλύψῃ ἀσφαλῶς ὅλες τίς ἀνάγκες.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

ΚΩΝ/ΝΟΥ ΛΥΚΟΜΗΤΡΟΥ

Με έκδηλη ευχαρίστηση και βαθειά ικανοποίηση έγιναν και γίνονται γνωστές οι θαρυσήμαντες προσπάθειες της κυβέρνησης για την άγωγή και τη μόρφωση της ελληνικής νεολαίας. Το πρόβλημα της άγωγής της απασχολεί και κεντρίζει το ενδιαφέρον και πρέπει να συνενώνη τις προσπάθειες όλων, γονέων, εκπαιδευτικών, διαφόρων αρχών και παντός ενδιαφερομένου για να έχουμε το καλλίτερο αποτέλεσμα.

Τα παιδιά μας ζούν σε μια εποχή επιταχυνόμενης αλλαγής και αυξανόμενης κοινωνικής πολυπλοκότητας. Ο κόσμος και η ζωή έχουν αλλάξει αισθητά στις τελευταίες δεκαετίες. Όλοι μας παρατηρούμε σήμερα να παρέρχεται η εποχή της μυϊκής δύναμης και να παραχωρή τη θέση της στην μηχανική και στην τεχνολογία, που αποβαίνουν από τους σοβαρότερους παράγοντες στη διαμόρφωση της ζωής μας. Πολλοί άνθρωποι, με τους οποίους συναναστρέφόμεθα σήμερα είδαν κατά την διάρκεια του βίου των την πρώτη χρησιμοποίηση τέτοιων μέσων αλλαγής της ανθρώπινης ζωής, όπως είναι ο ηλεκτρισμός, το αυτοκίνητο, τα ψηκτικά μηχανήματα, το ραδιόφωνο, ο κινηματογράφος, το αεροπλάνο κτλ. Όχι μόνον η μαθητιώσα νεολαία σήμερα αλλά και ώριμοι άνθρωποι παρατηρούν με κατάπληξη τις τεχνολογικές επιτεύξεις και ακούουν έκθαμβοι για τις φαντασιώδεις πτήσεις των αμερικανών και ρώσων αστροναυτών στο κοσμικό διάστημα. Οί συνεχιζόμενες επιστημανικές έρευνες θα επιταχύνουν τον γεωμετρικό ρυθμό των αλλαγών και μεταβολών που λαμβάνουν χώρα τώρα εις το περιβάλλο. Αν και είναι εκπληκτικές οί πρόσφατες επιτεύξεις εις τους τομείς της αστροναυτικής, της βιομηχανικής, της Ιατρικής και της βιοχημείας ασφαλώς θα επακολουθήσουν και νέες επιτεύξεις με θαρυσήμαντες προεκτάσεις και πολυποίκιλα επακόλουθα για μια καλλίτερη και δικαιότερη διάρθρωση της κοινωνικής μας ζωής.

Ο Walter Lippman, ένας από τους έγκυρότερους συγχρόνους δημοσιολόγους, έπεσήμανε πρό τριανταπέντε έτων το μέγεθος της επιταχυνόμενης αλλαγής της ανθρώπινης ζωής, όταν υπεδείκνυε ότι ένα από τα σπουδαιότερα κατορθώματα από την εποχή της χρησιμοποίησης του τροχού ητο η επιτυχία του ανθρώπου στην επινόηση ενός έφευρετικού συστήματος έφευρέσεων.

Με την βοήθεια της επιστήμης και των εφαρμογών της οί άνθρωποι σήμερα προσχεδιάζουν και δημιουργούν εξελίξεις. Απρόβλεπτες έφευρέσεις ενδέχεται να αναφανούν και να μάς έλθουν ταχύτατα, π.χ. ως ά-

ποτέλεσμα προγραμματισμένων έρευνών που γίνονται τώρα στην πυρηνική φυσική. Μαθητές που φοιτούν τώρα στις μικρές τάξεις θα έχουν την ευκαιρία να ζήσουν και να συνεισφέρουν σε μια εποχή καταπληκτικών τεχνολογικών επιτεύξεων. Τότε θα πρέπει ασφαλώς να κατέχουν την πνευματική και ήθικη ικανότητα για να διευθύνουν την επινόηση των εφευρέσεων — αυτό το όργανο των αλλαγών του περιβάλλοντος — για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και την ευημερία ολοκλήρου της ανθρωπίνης κοινωνίας.

Οι επιτεύξεις δεν περιορίζονται μόνον εις την τεχνολογία, αλλά λαμβάνουν χώρα και εις άλλους επιστημονικούς τομείς με θραδύτερο όμως ρυθμό. Η ιατρική επιτελεί προόδους για την προάσπιση και διατήρηση της υγείας, κοινωνιολόγοι εις το έξωτερικό και ιδιαίτερα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ανέπτυξαν νέες μεθόδους για την μελέτη της κοινωνικής ανατομίας. Έρευνες του Gesell, του Olson, του Piaget και άλλων ειδικών προσφέρουν νέα κριτήρια για την κατανόηση της λειτουργικής πορείας της ανάπτυξης και εξέλιξης του παιδιού και του νέου ανθρώπου. Οι ψυχολόγοι συνεισφέρουν πολύτιμες ιδέες σχετικά, με την αποδοκότερη εργασία μιᾶς κοινωνικής ομάδας, την ποιότητα των ανθρωπίνων σχέσεων και την κοινωνική ώριμότητα. Όλοι μας, μορφωμένοι και μορφωνόμενοι πρέπει να αναγωνρίζουμε και να συμβάλουμε στην ανάπτυξη των κοινωνιολογικών επιστημών, που θα υποβοηθήσουν για να εκλείψει ή αναφύεϊσα απόσταση μεταξύ του τεχνολογικού επιπέδου και της κοινωνικής ζωής της εποχής μας. Οι πραγματικές διαφορές και τὰ άκανθώδη προβλήματα του σημερινού κόσμου και του αύριανού είναι ψυχολογικής και κοινωνιολογικής ύφης. Η έφευρετικότητα λοιπόν και τὰ επιτεύγματα των κοινωνιολογικών επιστημών πρέπει κατά νοήμονα τρόπο να συμπλησιάζουν και να άλληλοσυμπληρούνται με την τεχνολογική πρόοδοι, εάν επιφυλάσσεται εις τον άνθρωπο η άποφυγή και η λύτρωσή του από τὰ καταστρεπτικά έπακόλουθα της τεχνολογικής δύναμης, την όποια αυτός ο ίδιος έδημιούργησε.

Στην εποχή μας πολλά πρέπει να γίνουν στον τομέα των ανθρωπίνων σχέσεων. Το πρόβλημα της δημιουργίας καλλιτέρων τρόπων διαβίωσης και συνεννόησης μεταξύ των ανθρώπων έγινε το καυτό ζήτημα της εποχής μας. Βελτιωμένη συγκοινωνία και ταχύτατη επικοινωνία ελάττωσαν την ψυχοπολιτιστική απόσταση μεταξύ των λαών της ύδρογείου χωρίς ένιοτε να υποδεικνύεται μέσα αντικειμενικής κατανόησης και ευστόχου αποτίμησης των νέων γειτόνων. Ένα έπακόλουθο ύπηρεξε και παραμένει η διεθνής ένταση και οι κοινωνικές προστριβές. Οι άνθρωποι σε όλο το κόσμο εύρισκονται στην εποχή των άνησυχιών με την έρώτηση. «Πού θα δίζομε; Το μέλλον τι επιφυλάσσει σε μᾶς και στα παιδιά μας;»

Εις ένα κόσμο που ανέπτυξε την τεχνολογική ικανότητα για μια όνειρώδη πρόοδο και για την αυτοκαταστροφή του, η άγωγή πρέπει να παρέχη στα παιδιά τὰ μέσα για να μάθουν και να ένστερνίζονται τὰ ιδανικά, τις αξίες και τις διαθέσεις που θα τὰ καταστήσουν ικανά να ένεργούν θαρρετά και με σύνεση προασπίζοντας και προάγοντας την έλευθερία, την ανθρωπίνη άξιοπρέπεια και την κοινωνική δικαιοσύνη. Τὰ ιδανικά αυτά που είναι η πηγή και το κόσμημα του έλληνοχριστιανικού μας πολιτισμού, με ένθικη ύπερηφάνεια έμεις οι έλληνες τὰ βλέπουμε να είναι ιδανικά ολοκλήρου του έλευθέρου κόσμου. Είναι λοιπόν

κοινά τὰ ἰδανικά. "Εχομε ὁμως καὶ διαφορές. "Ας ἀναφερθοῦν τὰ κάτωθι περιστατικά πού τονίζουν στο ἔπακρο τὶς ὑπάρχουσες διαφορές. Σὲ ἓνα ἐπιθεωρησιακὸ θέατρο τῶν Ἀθηνῶν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν σὲ μιὰ σκηνὴ παρουσιάζοντο 3 ἔλληνες ναυαγοὶ σ' ἓνα ἀκατοίκητο νησί. Ἡ πρώτη τους δουλειὰ ἦτο νὰ ἰδρῦση ὁ καθένας τους ξεχωριστὰ τὸ δικό του, τὸ ἀτομικό του κράτος, ὄχι μόνον ἀδιαφορώντας ἀλλ' ὑποσκάπτοντας τὸ κράτος τοῦ συνναυαγοῦ του. Λίγο ἀργότερα σ' ἓνα ὑπερατλαντικὸ θέατρο μιὰ παραπλήσια σκηνὴ ἐξετυλίσσετο. Ἐκεῖ 15—16 ἀμερικανοὶ εὐρέθησαν ἀναγκαστικά προσγειωμένοι σ' ἓνα ἀπομεμακρυσμένο μέρος λόγῳ θλάθης τῆς μηχανῆς τοῦ ἀεροπλάνου. Ἡ πρώτη τους δουλειὰ ἦτο νὰ σχηματίσουν μιὰ ομάδα γιὰ νὰ ἐρευνήσουν τὰ αἷτια τοῦ ἀεροπορικοῦ ἀτυχήματος. Τὰ περιστατικά αὐτά, ἀν καὶ στὶς ἀκρότητές τους καὶ παρ' ὄλον τὸ εὐτράπεζό τους παρουσιάζουν ἀνάγλυφα τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀτομιστικοῦ καὶ τοῦ συνεργατικοῦ πνεύματος.

Στὸ τομέα αὐτὸ ἡ ἐκπαίδευση ἔχει ἓνα χρέος νὰ ἐπιτελέση. "Ας ἀφήσωμε τώρα ἓναν διαπαιδαγωγημένο στὴν ἀνεγνωρισμένη ἀτμόσφαιρα τοῦ ὁμαδικοῦ πνεύματος νὰ εἶπη τὴ γνώμη του. Πρόκειται γιὰ τὸν Dr Snyder, ὁ ὁποῖος ἔγραψε ἓνα ἄρθρο βασισμένο στὶς παρατηρήσεις πού ἔκαμε τὸ θέρος τοῦ 1946 ὅταν ἦλθε στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν πρώτη ἀποστολὴ τῆς UNESCO γιὰ νὰ περιγράψῃ τὴν μεταπολεμικὴ ἐκπαιδευτικὴ κατάσταση τῆς Ἑλλάδος. Ἴδου μερικὰ ἀποσπάσματα τοῦ ἄρθρου του. «Ἡ χώρα ἡ ὁποία ἐδημιούργησε ὅ,τι καλλίτερο ὑπάρχει στὸν Δυτικὸ Κόσμο καὶ στὰ ἐλεύθερα πολιτεύματα, κυττάζει τώρα πρὸς τὶς δυτικὲς χῶρες γιὰ οἰκονομικὴ, ἠθικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ βοήθεια. Τὸ ἑλληνόπουλο σήμερα, ἀν καὶ κάθε μέρα τοῦ ὑπενθυμίζουν τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα τὸ περιβάλλουν, τὴν πλούσια πνευματικὴ κληρονομία του, δὲν ἔχει τὰ μέσα γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ μὲ τὴν ἐκπαίδευση τὶς μορφωτικὲς γνώσεις, τὶς ὁποῖες οἱ πρόγονοὶ του ἐχάρισαν εἰς τὸν κόσμον. Τέτοιες εἶναι οἱ καταστροφές τοῦ πολέμου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καμμιά ἄλλη χώρα δὲν ἐπολέμησε ἠρωϊκότερα γιὰ τὴν ἐλευθερία. Γι' αὐτὸ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ, ἡ κοινωνικὴ δομὴ καὶ ἡ ἐκπαίδευση ἐξηνεμίσθησαν. Παρ' ὄλα σχεδὸν τὰ ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια, ὁ ἐπισκέπτης δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐντυπωσιασθῇ ἀπὸ τὴν ζωτικότητα, τὸ θάρρος καὶ ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικότητά τῶν Ἑλλήνων νὰ σταδιοδρομήσουν καὶ πάλιν παρ' ὄλες τὶς ἀντιξοότητες... "Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπαναλειτουργία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος δύο βασικὲς κατευθύνσεις προδιαγράφονται. Ἡ μία εἶναι ἡ ἀνοικοδόμησις καὶ ἡ λειτουργία ἐκ νέου τῶν κατεστραμμένων σχολείων ὅπως ἦσαν πρὸ τοῦ πολέμου καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῆς προπολεμικῆς ἐκπαιδευτικῆς ὀργάνωσις καὶ τοῦ προπολεμικοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος. Ἡ ἄλλη κατεύθυνσις εἶναι νὰ ἀρχίσῃ κανεὶς μὲ μιὰ κριτικὴ ἐκτίμησις τῶν παρόντων ἀναγκῶν τῶν παιδιῶν καὶ μεγάλων καὶ νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ δημιουργία ἐκπαιδευτικῶν καὶ μορφωτικῶν ἐργασιῶν πού θὰ ὀδηγοῦν στὴν ἀντιμετώπισιν τόσοσιν αὐτῶν τῶν ἀναγκῶν, ὅσον καὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων τῆς χώρας. Ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις βασισμένη στὰ πλαίσια τῆς γερμανικῆς ἐκπαίδευσις τοῦ 19ου αἰῶνα κλίνει πρὸς τὴν πρώτη κατεύθυνση. Ἀλλὰ ἐφ' ὅσον ἡ χώρα στερεῖται τῶν μέσων ἡ ἀνοικοδό-

1. Harold E. Snyder, «Problems in the Educational Reconstruction of Greece», Institute of International Education, News Bulletin, 22 : 4-5 December 1946.

μηση δέν έπροχώρησε τόσο, ώστε νά προβλέπεται τò άνοιγμα τής οδοϋ πρòς τήν δεϋτερη κατεύθυνση. Καί δμως ύπάρχουν δείγματα γιά τήν έπανεξέταση τής εκπαιδευτικής κατάστασης». Αϋτά έδημοσίευσε ο διακεκριμένος ξένος γιά τήν μεταπολεμική εκπαιδευτική μας κατάσταση. Μετά ένα χρόνο, τόν Οκτώβριο του 1947 στους Times(2) του Λονδίνου, έδημοσιεύοντο τά κάτωθι. «Θά ήτο άδικο νά ύποθέση κανείς οτι τίποτε δέν έχει έπιτευχθῆ. Απεναντίας τεράστιες προσπάθειες καταβάλλονται άπό τόν καιρό τής άπελευθέρωσης γιά νά ξαναρχίση ο κύκλος τής εκπαιδευτικῆς δραστηριότητας. Αλλά ο συμμοριτοπόλεμος, ιδιαίτερα στή Β. Ελλάδα έμποδίζει τήν πρόοδο και οι άσχολούμενοι με τήν εκπαίδευση γνωρίζουν οτι η εργασία των πιθανόν νά ταλαιπωρηθῆ και πάλι. Αλλά, εάν ο έχθρος κατά τήν διάρκεια του πολέμου έφθασε μέχρι του σημείου νά καταστρέψη τò ελληνικό έθνος, είναι γεγονός οτι απέτυχε νά σπάση τò ηθικό του, διότι η ενεργητικότητα, ο ένθουσιασμός και η αισιοδοξία δέν έλειψαν, όπως δέν λείπουν στήν άποτελεσματική αντιμετώπιση των αντίξοσθήτων του συμμοριτοπολέμου. Παντού ύπάρχει μία τεραστία έπιθυμία γιά μόρφωση μεταξύ των άπλων ανθρώπων. Η ελληνική δμως εκπαίδευση, όπως και η ελληνική ζωή, παρουσιάζει μία συγκεχυμένη εικόνα τής οποίας τά μόνα χαρακτηριστικά είναι οι ύλικές άπώλειες και τά χάνοντα χάσματα που αντίβοοϋν γιά γεφύρωση και πληρότητα». Αϋτά έγραφαν οι Times κατά τόν συμμοριτοπόλεμο. "Όπως είναι γνωστόν τότε χάρις τους άγώνες του ήρωικού μας στρατού, τήν άκαταμάχητη συμπαράσταση του ελληνικού λαοϋ και τή βοήθεια των συμμάχων μας άποκαταστάθηκε η ειρήνη σ' όλòκληρη τήν ελληνική επικράτεια. Ός πρòς τήν εκπαιδευτική μας δμως κατάσταση ριζικά μέτρα γιά τήν αναμόρφωσή της δέν έλαμβάνοντο. Ανεφέρθη οτι ο Dr Snyder πρò όλίγων έτών παρατήρησε οτι η ελληνική εκπαίδευση βασιζότανε στή γερμανική του περασμένου αιώνα. "Ας δοϋμε λοιπόν εκεί τώρα γιά λίγο τόν εκπαιδευτικό τους καιρό. Είναι γεγονός οτι η Δυτική Γερμανία μεταπολεμικά επέτυχε καταπληκτικές προόδους σέ κοινωνικούς, τεχνικούς και έπιστημονικούς τομείς, που δικαίως χαρακτηρίζονται ως τò γερμανικό θαϋμα. Η εκπαιδευτική της δμως κατάσταση μεταπολεμικά έχει οϋσιωδώς αλλάξει και θελιωθῆ. Καί δμως συνεχίζεται η κριτική έπανεξέτασή της. Είς τò πανεπιστήμιον του Tübingen με τήν ισχυρή θρησκευτική και άνθρωπιστική του παράδοση στο παιδαγωγικό σεμινάριο τής 15ης Ιουλίου του 1959, που διηυθύνετο άπό τους καθηγητές A. Flitner και Bollnow όμιλοϋσε ο δεϋτερος με φιλοσοφική περίσκεψη γιά τήν πολυσύνθετη και πολύπλοκη κοινωνική κατάσταση τής έποχῆς μας, η οποία άπαιτεί περισσότερη εξειδίκευση και παράταση τής σχολικής φοίτησης. Τήν 23ην Ιουλίου στο παιδαγωγικό φροντιστήριο του πανεπιστημίου τής ρομαντικής Heidelberg άνέπτυσαν και συζητοϋσαν τò εκπαιδευτικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών τής Αμερικῆς. Τήν έπομένη έβδομάδα όμιλοϋσαν γιά τήν εκπαιδευτική οργάνωση τής Γαλλίας.

Η εργασία αϋτή είναι μία άπό τις μεθόδους γιά νά γίνη καλλίτερη η κατανόηση του παιδαγωγικού φαινομένου. "Έτσι τò παιδαγω-

1. Ajtermath of Occupation : «Greece still struggles to rise», Times Edncational Supplement, October 25, 1947.

γικό έργο ύποβοηθεΐται και φωτίζεται και σχηματίζονται νέοι τομείς έρεΐνης και μάθησης σε ώρισμένο τόπο και χρόνο.

“Ας αφήσωμε τώρα τις ξένες χώρες που τὰ συγκοινωνιακά μέσα τής έποχής μας τις έκαναν γειτονικές και ας ξαναμιλήσωμε για τή χώρα μας. ‘Ολόκληρη ή σημερινή έλληνική κατάσταση πρέπει να αγαπηθῆ για τις δυνατότητες που ένέχει. ‘Ολοι οί εκπαιδευτικοί, οί μαθητές, οί γονεΐς και οί πολΐτες έχουν περισσότερο δυναμικό απ’ ότι χρησιμοποιούν. ‘Η εκπαίδευσή μας πρέπει να πηγάζη από τον έλληνοχριστιανικό πολιτισμό, τις ανάγκες των παιδιών και τής κοινωνίας, τις παρούσες και μελλοντικές προοπτικές και επιδιώξεις και να διέπεται από τις ψυχολογικές, κοινωνικές και φιλοσοφικές αρχές που ένεφανίσθησαν κατά τήν διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών. Οί αρχαΐες επιτεύξεις και απαντήσεις στα μορφωτικά προβλήματα, όπως οί γερμανικές ή γαλλικές λύσεις δέν παρέχουν έγγύηση ότι θα ανταποκριθοΐν στις σημερινές μας ανάγκες. Είναι αλήθεια ότι έχουμε μιάν ένδοξη πνευματική κληρονομιά. Κάθε όμως γενεά πρέπει να άφομοιώση αυτή τή πνευματική κληρονομιά για τὸ δικό της καλό. Τὸ πρόβλημα δέν είναι να μιμούμεθα τους αρχαΐους προγόνους μας, αλλά να τους διερμηνεύομε. Οί αρχαΐοι έλληνες δέν είχαν κανέναν εις τὸ παρελθόν τους για να μιμηθοΐν. Έργάζονταν και έσκέπτονταν για τις τότε υπάρχουσες καταστάσεις και φιλοσοφικάτα συνέλαβαν τὸ πραγματικό νόημα τής έποχής των, που είναι πράγματι ὁ χρυσός και έναρκτήριος κρίκος στήν επέκτεινομένη αλυσίδα τής παγκόσμιας ιστορίας. Τώρα όμως δημιουργοΐμε τή δική μας ζωή και ιστορία. “Ας φιάξωμε τὸν κρίκο τής έποχής μας σύμφωνα με τις σημερινές συνθήκες και ανάγκες και τις μελλοντικές μας επιδιώξεις άκριβώς έτσι που να ταιριάζη στα μέτρα μας. ‘Η μίμηση είναι πράγμα στεγνό, άνούσιο και άποτελεσματῶνει. Τὸ αρχαΐο πνεΐμα, ὁ humanismus, λέγει ὁ James Bryant Conant (3) είχε διπλή οντότητα. ‘Αποτελεΐτο από τους καρπούς τής καινοτόμου δράσης τής διανόησης και από τήν αισθητική και φιλοσοφική έμπειρία, από τή ζέση δηλαδή τής πρωτοποριακῆς εργασίας και τήν πνευματική χαρά τής θεώρησης τοΐ εύρεθέντος θησαυροΐ. “Ετσι ότι έπινοήθηκε τότε ἦτο καλό για εκείνη τήν έποχή — εκτός από τή φιλοσοφία, τήν τέχνη και τήν φιλολογία που ένέχουν θαυμάσιες αξίες για ὄλη τήν ανθρωπότητα — διότι ανταποκρινότανε στις ανάγκες των και στις επικρατοΐσες τότε συνθήκες. Τώρα οί περιστάσεις άλλαξαν χάρις εις τὸ έφευρετικό σύστημα έφευρέσεων τής ανθρωπίνης διανόησης, που στηρίζεται στις βασικές φιλοσοφικές αρχές των πρώτων έλλήνων φιλοσόφων.

‘Η καλλίτερη έρμηνεία των ένδόξων προγόνων μας είναι να πράττωμε όπως έπραξαν. Να παρατηροΐμε, να έρευνοΐμε και να χρησιμοποιοΐμε τὸ ιδικό μας παρόν, διότι κατά τὸν Conant ή δυναμική ποιότητα τοΐ άληθινοΐ ούμανισμού έμφανίζεται, όπως στο συλλέκτη που άπλῶς τακτοποιεί και θαυμάζει εκείνα τὰ αντικείμενα που πολυπόθησε. Με μιá τέτοια έρμηνεία τοΐ αρχαΐου πνεΐματος ή κλασσική παιδεία στήν έποχή μας δέν έχει παρά να δώση και τὰ δυό της χέρια στήν τεχνική παιδεία για τὸ καλό και των δυό τους. Εΐτυχῶς που κατά τὸν τελευταΐο καιρό

3. James Bryant Conant. Education in a Divided world (Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 1943) pp. 77—70.

γίνεται ή κατάλληλη εργασία στο Υπουργείο Παιδείας για την πρόπο-
σα θέση της τεχνικής εκπαίδευσης. Έκ παραλλήλου ἄ ρ χ ι σ ε ἀπό
την παρούσα δημοκρατική κυβέρνηση ή από τόσο καιρό αναμενόμενη
αναμόρφωση ολοκλήρου της εκπαιδευτικής μας κατάστασης. Τά προ-
βλήματα και ζητήματα σε όλα τά εκπαιδευτικά επίπεδα αντιμετωπί-
ζονται εϋστοχα και θαρρετά και τούτο ὑψώνει και βελτιώνει την ποιό-
τητα της εργασίας σε όλα τά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Ἡ δωρεάν παι-
δεία, ή παράταση της σχολικής φοίτησης, τά μαθητικά συσσίτια, τά 5
πανεπιστήμια και τά 2 πολυτεχνεία είναι γεγονότα που ἀκούονται με
συγκίνηση και ένθουσιασμό. Ἡ ἐπικείμενη αναμόρφωση τοῦ ἀναλυτι-
κοῦ προγράμματος είναι κάτι που ἀπό χρόνια ἀναμένεται. Ὁ νέος θε-
σμός τοῦ παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, με την πείρα, τό κύρος και την
πνευματικότητα τῶν μελῶν του παρέχει κάθε ἐγγύηση για την ἐπιτυ-
χία τῶν σκοπῶν του. Τά προβλήματα είναι πλείστα και ἐπείγοντα.
Ἀλλά και κάθε ἡμέρα συσσωρεύονται και ἄλλα παρόμοια.

Νά μερικά ἀπό αὐτά τά προβλήματα.

1. Ἡ ἀναμόρφωση τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος.
2. Ἡ ἀρχιτεκτονική τῶν νέων διδαστηρίων.
3. Ἡ ἐπίπλωση τῶν σχολείων.
4. Τά ἐποπτικά ὄργανα, ραδιόφωνο, σχολικός κινηματογράφος
κ.τ.λ.
5. Ὁ θεσμός τῶν σχολικῶν ψυχολόγων.
6. Ἡ ἴδρυση ειδικῶν σχολείων ή τάξεων για τά προβληματικά
παιδιά.
7. Σύγχρονοι μέθοδοι διδασκαλίας.
8. Ἡ ὀργάνωση, διοίκηση, και ή ἐποπτεία τῶν σχολείων.
9. Ἡ βαθμολογία της προόδου τῶν μαθητῶν.
10. Ἡ ἀποτίμηση τοῦ εκπαιδευτικοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου.
11. Ἡ σπουδαιότης τῶν παιδαγωγικῶν συνεδρίων.
12. Ἡ μόρφωση και ή ἐπιμόρφωση τῶν διδασκάλων.
13. Ἡ συμβολή τοῦ εκπαιδευτικοῦ στις ἐκπολιτιστικές κοινωνικές
ἐκδηλώσεις.
14. Οἱ εκπαιδευτικοί και ὁ σύγχρονος κόσμος.

Οἱ ἀρμόδιες ὑπηρεσίες ἀπό εἰδικευμένους παιδαγωγούς και ψυ-
χολόγους με την συμπαράσταση κάθε καλοῦ συνεργάτη θά κάνουν τις
σχετικές μελέτες και θά προτείνουν τις εϋστοχώτερες λύσεις. Εἶναι πα-
ρήγορο σημεῖο ὅτι ή παρούσα κυβέρνηση μαζί με τά μεγαλόπνοα ἐκ-
παιδευτικά σχέδια που ἔθεσε σε ἐφαρμογή αὔξησε αἰσθητά και την
κρατική ἐπιχορήγηση για την παιδεία. Τό χρήμα της κυβέρνησης εἶτε
της ἰδιωτικής και κοινοτικής πρωτοβουλίας για την ἐκπαίδευση εἶναι
μιὰ γεμάτη ἐλπίδες ἐθνική κατάθεση, διότι ἔτσι θά ἔχωμε καλλίτερους
ἐπιστήμονες, τεχνικούς, γεωργούς, ἐργάτες και ἐπαγγελματίες, καλ-
λίτερους δηλαδή και εϋδαιμονέστερους πολῖτες. Ἐτσι ἐνισχυόμενη οἰ-
κονομικά και ἀναμορφούμενη ή ἐκπαίδευση θά συμβάλῃ με ἀγαστή
ἀμοιβαιότητα στη βελτίωση και τό ἀνέθασμα τοῦ ἐπιπέδου της οἰκο-
γενειακής, της οἰκονομικής και της ἐθνικής μας ζωής.

Ο ΕΠΑΙΝΟΣ, Η ΕΠΙΠΛΗΞΙΣ ΚΑΙ Η ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ, ΩΣ ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΧΟΛΙΚΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΝ

Υπό **ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΕΝ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ**
(Μετακπ)ντος διδασκάλου εις τὸ Πανεπ. Ἀθηνῶν)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ. Με τὴν ἐρευναν, ἡ ὁποία ἐκτίθεται κατωτέρω, ἔγινε μία προσπάθεια ἐκτιμῆσεως τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἐπαίνου τῆς ἐπιπλήξεως καὶ τῆς ἀδιαφορίας, ὡς κινήτρων εἰς τὴν σχολικὴν ἐργασίαν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐμετρήθη εἰς πέντε διαδοχικὰς ἡμέρας ἡ ἐπίδοσις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἀριθμητικῶν πράξεων 96 μαθητῶν πέμπτης καὶ τετάρτης τάξεως δημοτικοῦ σχολείου, οἱ ὅποιοι ἦσαν διηρημένοι εἰς τέσσαρας ὁμάδας ἐρεύνης: τὴν ἐπαινουμένην, τὴν ἐπιπληττομένην, τὴν ἀγνοουμένην καὶ τὴν ὁμάδα ἐλέγχου. Τὰ ὑποκείμενα ἐκάστης ὁμάδος ἐδέχοντο πρὸ πάσης μετρήσεως τῆς προσπαθείας των ὡς κινήτρα ἐπαίνους, ἐπιπλήξεως, ἀδιαφορίαν ἢ οὐδὲν ἐρέθισμα ἀντιστοίχως.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πειραματισμοῦ ἔδειξαν μίαν σημαντικὴν ἐπὶ πλέον διαφορὰν εἰς τοὺς βαθμοὺς ἐπιδόσεως τῆς ἐπαινουμένης καὶ ἀγνοουμένης ὁμάδος, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς βαθμοὺς τῆς ἐπιπληττομένης καὶ τῆς ὁμάδος ἐλέγχου, εἰς ὅλας γενικῶς τὰς δοκιμασίας. Τοῦτο ὀδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἔπαινος πρὸ παντός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀδιαφορία, ἀσκοῦν θετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς σχολικῆς ἐργασίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐπιπλήξιν, ἡ ὁποία ἐπιδρᾷ ἀρνητικῶς μᾶλλον καὶ ἀνασταλτικῶς ἐπ' αὐτῆς.

Ι. Εἰσαγωγή

Ἡ διάθεσις καὶ ἡ ἰκανότης τοῦ παιδιοῦ πρὸς μάθησιν καὶ ἐργασίαν εἶναι ζητήματα κεφαλαιώδους σημασίας διὰ τὴν σχολικὴν ἀγωγὴν, διότι ἐπὶ τῆς ἐν γένει μαθήσεως αὐτοῦ στηρίζεται κυρίως ἡ πραγματοποίησις τῶν ἀπωτέρων σκοπῶν καὶ ἐπιδιώξεων τῆς. Διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς μαθήσεως, ἡ σύγχρονος σχολικὴ πρᾶξις χρησιμοποιεῖ ποικιλίαν μεθόδων καὶ μέσων· μεταξὺ τούτων ἐξέχουσιν θέσιν κατέχουν ὡς κινήτρα ὁ ἔπαινος καὶ ἡ ἐπιπλήξις.

Τὰ μέσα ταῦτα, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, εἶναι ὀργανικῶς συνδεδεμένα μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ σχολείου. Εἰς τὰς καθημερινὰς τῶν ἐμπειρίας μέσα εἰς τὴν σχολικὴν τάξιν ὠρισμένα παιδιὰ συχνὰ ἐπαινοῦνται ἢ καθ' οἶονδήποτε τρόπον ἐπιδοκιμάζονται διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν των ἐπίδοσιν, τὴν ἐποικοδομητικὴν των συμβολὴν εἰς τὰς ἐργασίας καὶ τὰς συζητήσεις τῆς τάξεως, τὴν εὐγενῆ, φιλικὴν καὶ συνεργατικὴν κοινωνικὴν των συμπεριφορὰν, διὰ τὰς ἡγετικὰς ἰκανό-

Οἱ ἐντὸς τῶν παρενθέσεων ἀριθμοὶ ἠναφέρονται εἰς τοὺς συγγραφεῖς καὶ τὴν σελίδα, ἐν δεχομένως, τῆς εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης ἐρεύνης παρατιθεμένης βιβλιογραφίας.

τητας ή την έλκυστικήν των εμφάνισιν. 'Αντιθέτως, άλλα επιπλήττονται ή όπωσδήποτε αποδοκιμάζονται διά την κατωτέραν των επίδοσιν, την κακήν συμπεριφοράν, την άποτυχίαν των να εκτελέσουν τās ανατιθεμένας εις αυτά εργασίας ή να συνεργασθούν εις όμαδικās δραστηριότητας (3, σελ. 221).

'Ως πρὸς την επίδρασιν, την όποιαν άσκούν τὰ κίνητρα ταύτα εις την καθόλου διαγωγήν του παιδιού, επικρατεϊ γενικῶς ή άποψις, ότι ό έπαινος ικανοποιεϊ την βαθυτάτην ψυχικήν του ανάγκην πρὸς επιτυχίαν και άναγνώρισιν και τονώνει τὸ αίσθημα τῆς αυτοεκτιμήσεως και τῆς προσωπικῆς του αξίας (7, σελ. 10)· είναι έπόμενον δὲ παιδιά, τὰ όποια δοκιμάζουν τείαυτα αίσθήματα να λαμβάνουν θετικήν, ενεργόν και δημιουργικήν στάσιν έναντι τῶν προβλημάτων τῆς μαθήσεως και τῆς εν γένει σχολικῆς εργασίας. 'Αντιθέτως, τὰ επιπληττόμενα παιδιά, άπειλούμενα με την άπώλειαν τῆς εκτιμήσεως και άγάπης, φθάνουν εις τὸ σημείον να αισθάνωνται μειονεξίαν, ένοχήν και άγχος· εύρισκόμενα δὲν εις κατάστασιν πανικού και εν τῇ προσπάθειά των να έμποδίσουν ή να ανακτήσουν την άπώλειάν των, άποδιοργανώνονται εις τās διανοητικās των ικανότητας από άρνητικās στάσεις του έγῶ και λαμβάνουν τύπους προσαρμογῆς, οί όποιοι παρεμποδίζουν μάλλον παρά υποβοηθοῦν οίανδήποτε μάθησιν ή επίδοσιν των (3, σελ. 405).

Σχετικαί έρευναί επί του θέματος κατέδειξαν, έξ άλλου, ότι αν και ό έπαινος και ή επίπληξις παρωθοῦν ενίοτε τὰ παιδιά πρὸς καλλιτέραν επίδοσιν και συμπεριφοράν, εν τούτοις ή σχετική αποτελεσματικότης τῶν κινήτρων τούτων έξαρτάται από τās άτομικās διαφοράς εις την δομήν τῆς προσωπικότητος (2, 11). 'Επίσης, όταν ή παρώθησις εις τὸ παιδί είναι ήδη ύψηλή, συνεπεία ένυπάρχοντος διαφέροντος ή και άλλων κινήτρων, τότε οὔτε ό έπαινος, οὔτε ή επίπληξις είναι δυνατόν να βελτιώσουν την επίδοσιν του (9). 'Ακόμη, υποστηρίζεται, ότι ό έπαινος είναι πολὺ περισσότερον αποτελεσματικὸς και εύεργετικὸς εις την ύγιᾶ ανάπτυξιν τῆς προσωπικότητος παρά ή επίπληξις (10).

'Ανάλογα περίπου υποστηρίζονται και υπό τῆς Rliz. Hurlock (4), ή όποία διεπίστωσεν, ότι τόσοσ ό έπαινος όσοσ και ή επίπληξις κατ' αρχήν παρωθοῦν τὰ παιδιά εις μεγαλυτέραν προσπάθειαν και συνεπεία ταύτης εις βελτίωσιν τῆς επιδόσεως των. 'Αλλά, ένῶ τὰ επαινούμενα παιδιά συνεχίζουν να σημειώνουν βελτίωσιν, τὰ αποδοκιμαζόμενα αντίθέτως παρακμάζουν εις την εκτέλεσιν, μετά την αρχικήν άνοδον τῆς προσπάθειας των.

Αί νύξεις εκ τῆς μελέτης τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας, αϊ παρατηρήσεις εκ τῆς καθημερινῆς σχολικῆς εμπειρίας και τῆς παιδαγωγικῆς μας πράξεως και ή περιέργεια να έλέγξωμεν πειραματικῶς την ακρίβειαν και τὸ κύρος υποθέσεων ή γνωμῶν επί του συζητουμένου θέματος, μᾶς ὤθησαν εις την σύλληψιν, κατάστρωσιν και διεξαγωγήν του εν θέματι παιδαγωγικού πειραματισμού, περι τού όποίου ό λόγος εις τὰ έπόμενα.

II. Τὸ υπό έρευναν ζήτημα

Βάσει τῶν ὄσων έξετέθησαν εις τὰ προηγούμενα, τὸ υπό έρευναν πρόβλημα, μορφοποιούμενον, παρουσιάζεται υπό τριπλήν ὄψιν, ὡς έξῆς:

1) 'Εφ' ὄσον ό έπαινος, ὡς έκφρασις εύνοϊκῶν γνωμῶν ή κρίσεων προσώπων του περιβάλλοντος περι τῶν ικανοτήτων, τῆς επιδόσεως ή του χαρακτήρος του παιδιού, ικανοποιεϊ βαθυτάτας ψυχικās ανάγκας του και συντελεϊ εις την τόνωσιν τῆς αυτοπεποιθήσεως και του αίσθήματος τῆς προσωπικῆς του αξίας, έπεται ότι θα άσκη-άντιστοίχως θετικήν επίδρασιν και επί τῆς επιδόσεως και τῆς καθόλου μαθήσεως του.

2) 'Αντιθέτως, ή επίπληξις, ή όποία είναι έκφρασις δυσμενῶν κρίσεων ή γνω-

μῶν περὶ αὐτοῦ, κλονίζει τὴν αὐτοπεποίθησίν του καὶ μὲ τὰ αἰσθήματα μειονεξίας, ἄγχους καὶ ἐνοχῆς ποὺ δημιουργεῖ, θέτει τὸ παιδί εἰς κατάστασιν ἀμύνης καὶ προστασίας τοῦ «ἐγώ» του, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀποδιοργάνωσιν τῶν ἱκανοτήτων του καὶ τῶν προσαρμογῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦνται διὰ μίαν ἀποδοτικὴν μάθησιν καὶ ἐργασίαν.

3) Μεταξὺ τῶν ἀντιθέτου ἐπιδράσεως κινήτρων τοῦ ἐπαίνου καὶ τῆς ἐπιπλήξεως εὐρίσκεται μία τρίτη θέσις, ἡ ἀδιαφορία, ἀπὸ τῆς ὁποίας οὔτε ἔπαινοι, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐπιπλήξεις ἀπονέμονται εἰς τὸ παιδί. Ἡ φαινομενικῶς οὐδετέρα αὕτη κατάσταση, συνδυαζομένη εἰς τὴν σχολικὴν πράξιν μὲ τὰς δύο προηγουμένας, γίνεται ἰδιαίτερον κίνητρον, τοῦ ὁποίου αἱ ἐπιδράσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθοῦν ἐπακριβῶς. Λογικῶς, πάντως, δύναται νὰ στηριχθῇ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ κινήτρου τούτου ἐπὶ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ παιδιοῦ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἀνώτερα τῶν τοιοῦτων τῆς ἐπιπλήξεως καὶ κατώτερα τῶν τοῦ ἐπαίνου.

Μὲ τὰς ἀπόψεις αὐτὰς κατὰ νοῦν ἀπεφασίσθη: Κατ' ἀρχὴν νὰ ἐλεγχθῇ μέχρι ποίου βαθμοῦ αἱ ἀνωτέρω ὑποθέσεις περὶ τοῦ ἐπαίνου, τῆς ἐπιπλήξεως καὶ τῆς ἀδιαφορίας δύναται νὰ στηριχθοῦν πειραματικῶς ἐπὶ πραγματικῶν δεδομένων μιᾶς ἢ περισσοτέρων σχολικῶν τάξεων.

Περαιτέρω, νὰ ἐρευνηθῇ, ἐὰν τὰ κίνητρα ταῦτα ἐπιδροῦν ὁμοιομόρφως ἐφ' ὄλων τῶν παιδιῶν ἢ ἐὰν ἡ πιθανὴ εὐνοϊκὴ ἢ δυσμενὴς ἐπίδρασις των ἐπὶ τῆς σχολικῆς ἐργασίας ποικίλλῃ ἀναλόγως τοῦ φύλου τῶν μαθητῶν, τῆς ἡλικίας των, τῆς ἐν γένει ἐπιδόσεώς των εἰς τὰ μαθήματα, τοῦ κοινωνικο-οικονομικοῦ ἐπιπέδου τῆς οἰκογενείας των, τῆς συγκροτήσεως τῆς προσωπικότητός των ἢ ἄλλου τινος διαφοροποιητικοῦ παράγοντος.

Πέραν αὐτῶν νὰ ἐξετασθῇ ἐὰν ταῦτα, κατ' ἐπανάληψιν ἐφαρμοζόμενα ἐπὶ τῶν ἰδίων ὑποκειμένων, ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τὴν αὐτὴν, αὐξουσαν ἢ φθίνουσαν δραστηριότητα· εἰδικώτερον δὲ ἐπὶ ποίων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκ τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν μαθητῶν παρουσιάζουν αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν ροπήν.

III· Τὰ ὑποκείμενα τῆς ἐρεῦνης

Ὁ πειραματικὸς ἐλεγχος τῶν ἀνωτέρω ὑποθέσεων ἐγένετο ἐπὶ μαθητῶν δύο τάξεων σχολείων τῆς πόλεως Δράμας, συγκεκριμένως δὲ τῆς Ε' τάξεως τοῦ 1ου Δημ. Σχολείου Δράμας Α' Περιφερείας καὶ τῆς Δ' τοῦ 12ου Β' Περιφερείας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν περιληφθέντων τελικῶς εἰς τὴν ἐρευναν ὑποκειμένων ἀνῆλθεν εἰς 96 συνολικῶς μαθητὰς καὶ μαθητριάς, ληφθέντας εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀντιπροσωπεύεται εἰς αὐτὴν ἐκάστη ἡλικία — τάξις καὶ φύλον διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ὑποκειμένων, ὡς δεικνύει ὁ κατωτέρω πίναξ.

Πίναξ I

Κατανομὴ τῶν ὑποκειμένων τῆς ἐρεῦνης κατὰ τάξιν καὶ φύλον.

Σχολεῖον καὶ τάξις	Ἄρρενες	Θήλειες	Σύνολον	Ἡλικία
1ου Δράμας Ε' τάξις	24	24	48	11 ἐτῶν
12ου Δράμας Δ' τάξις	24	24	48	10 ἐτῶν
	—	—	—	
Σύνολον	48	48	96	

Διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἀνωτέρω θεμελιώδους ἀπαιτήσεως, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ὀρισμένων ἄλλων εἰδικωτέρων προϋποθέσεων τῆς παρούσης ἐρεῦνης,